

ALLEN M. WARD, FRITZ M. HEICHELCHHEIM, CEDRIC A. YEO, *A History of the Roman People*⁴, New York, 2003, 580 p.

Cea de-a patra ediție a cărții *A History of th Roman People* (primele trei datând din 1962, 1984 și 1999) aduce în plus o tratare extinsă a originilor Romei timpurii în context mediteranean, o mai completă acoperire a implicării Romei în Răsărit, din anul 133 a.Chr. până în 96 p.Chr., capitole complet revăzute pentru dinastiile Iulio-Claudiană, Antonină și a Severilor și pentru problematica secolului al III-lea; hărți și ilustrații adăugate, bibliografii aduse la zi și mai multe trimiteri bibliografice în text.

Pe unul dintre autorii acestei lucrări demne de a fi remarcată și cu o destinație preponderent universitară, așa cum rezultă din prefață (p. XVIII–XX), l-am cunoscut prin volumul al III-lea din seria sa atât de ambițioasă și performantă *An Ancient Economic History*, Leyden, 1970. Cartea mi-a fost, câțiva ani mai târziu, de un real folos pentru teza de doctorat, pe atunci în curs de elaborare, tratând despre viața economică în mediul provincial roman târziu de la Dunărea de Jos. Iar dacă ar fi să aduc un reproș volumului prezentat aici, acesta este tocmai lipsa din bibliografie a lucrărilor lui F.M. Heichelheim, apărute după prima ediție a acestei istorii, dintre care volumul citat mai sus, poate și altele, n-ar fi trebuit să lipsească.

Dincolo de acest amănunt sau de altele, cele 44 de capitole ale cărții sunt bine echilibrate și aduc cititorul, spre deosebire de alte istorii romane, până spre sfârșitul cel mai plauzibil al antichității (finele secolului al VI-lea), și nu doar până la căderea Romei. Iată așadar un punct important de interes pentru o viziune istorică deschisă, dincolo de unele titluri mai mult sau mai puțin justificate, ca în cazul capitolului XLII, *The Impossible Dream of Universal Empire A.D. 532 to 602*.

Ca să nu mai spunem că, oricât ne-am supune unor convenții, anul 602 reprezintă ca reper cronologic mult mai puțin decât încă se mai susține în literatura de specialitate.

Alexandru Barnea

„Travaux de la Maison de L’Orient Méditerranéen”, n° 33, Lyon, 2000. *La route du verre. Ateliers primaires et secondaires du second millénaire av. J.-C. au Moyen Âge*, édité par Marie-Dominique Nenna.

Acest colocviu internațional, organizat în 1989 de Asociația Franceză pentru Arheologia Sticlei (AFAV), s-a ocupat de producția antică de sticlă din perioada preindustrială pe baza unei prezentări a siturilor arheologice din Egipt, Israel, Siria, Iordania și Franța, punând accent pe diferența dintre atelierele primare producătoare de materie primă și atelierele secundare care transformau sticla brută în obiecte finite.

Primul articol, scris de P.T. Nicholson și C.M. Jackson, se concentrează asupra înfloritoareii producției de sticlă din Egiptul celui de-al doilea mileniu î.Chr., abundenței de materie primă (nisipul egiptean prezintă avantajul de a conține calciu esențial în producția de sticlă (p. 18). Experimentul făcut de P.T. Nicholson și C.M. Jackson demonstrează nu numai disponibilitatea materiei prime locale, ci și posibilitatea existenței unor rețele comerciale extinse.

Săpăturile arheologice din Siria, Ras – Shamra / Ugarit, au dezvăluit prezența sticlei în această zonă, precum și a numeroase obiecte, ca, de exemplu, vase, pandantive, un cap de bou confecționat din sticlă, elemente de mobilier etc. (p. 25–39), conducând la concluzia că în Ugarit ar fi putut exista o industrie a sticlei, care ar fi constituit primul atelier controlat de rege. Aici existau în egală măsură și ateliere (p. 39–40) care au perpetuat tehnica, după prăbușirea civilizației palatiale (p. 43).

Industria antică de sticlă din Israel este prezentată pe larg de Y. Gorin-Rosen (p. 49–64) într-un articol care sintetizează descoperirile din domeniu. În general, ateliere de sticlărie erau situate departe de